

L'EVANGELI DE JOAN «MARC»

VIII. LA VERITABLE PÀTRIA DE JESÚS I MISSIÓ DELS DOTZE A ISRAEL: REACCIÓ DEL REI HERODES, DELS FARISEUS I D'ALGUNS LLETRATS VINGUTS DE JERUSALEM

31. **[A] 6,1-6a *La pàtria i els familiars de Jesús*
32. *[B] 6,6b-13 *Missió dels dotze deixebles a Israel*
33. *[C] 6,14-16 *Arriben a oïdes d'Herodes opinions contrastades sobre Jesús*
34. **[B'] 6,17-29 *Relat retrospectiu sobre la mort de Joan Baptista*
35. **[A'] 6,30-31 *Retorn dels apòstols*

Encetem avui la *vuitena secció*, segons el còmput global de l'Evangelí de Marc, que consta de cinc perícopes [A B // C \ B' A']. Tota l'acció d'aquest llarg període es desenrotlla en territori jueu. En l'anada al seu poble natal, Jesús topa amb l'escepticisme del públic de la sinagoga, fins al punt d'escandalitzar-se d'ell [A], una perícopa de segona redacció que avui comentarem; tot seguit es narra la missió dels dotze deixebles per les contrades de Galilea [B] i el desconcert d'Herodes sobre la identitat de Jesús [C], dues perícopes de primera redacció ja comentades; segueix un relat retrospectiu sobre la decapitació de Joan Baptista [B'], que jo considero de tercera redacció; i finalment el retorn dels apòstols/missioners [A'], de segona redacció.

Perícopa 31. **[A] 6,1-6a *La pàtria i els familiars de Jesús*

- [a] 1 *Sortí d'allí i se n'anà a la seva pàtria; el segueixen els seus deixebles.*
 [b] 2 *En dia de dissabte va començar a ensenyar a la sinagoga.*
 [c] *Molts, en sentir-lo, colpits d'estupor pel seu ensenyament, deien: «D'on li ve a aquest això?», i: «Quina classe de saviesa li ha estat donada, perquè també semblants prodigis surtin de les seves mans?», 3 «No és aquest l'artesà, el fill de Maria i el germà de Jaume, Joset, Judes i Simó? No són també les seves germanes aquí entre nosaltres?»*
 [d] *I s'escandalitzaven d'ell.*
 [c'] 4 *Els deia Jesús: «No hi ha cap profeta que hagi estat deshonrat excepte a la seva pàtria, entre les parentes i en la seva comunitat.»*
 [b'] 5 *No va poder allí obrar cap ni un prodigi, només a uns quants malalts imposà les mans i els guarí.*
 [a'] 6a *I s'admirava de la fe d'ells.*

La present perícopa consta de set elements estructurats concèntricament: *a b c // d \ c' b' a'*. En el centre [d] es constata l'escàndol causat per la visita de Jesús a la seva sinagoga natal. A banda i banda, s'estableix un net contrast entre les severes i reiterades crítiques que la seva manera d'ensenyar ha despertat en els oients [c] i el lòguion de Jesús sobre la deshonra de què és objecte el profeta a la seva pàtria [c']; es comproven els exigus resultats de l'ensenyança [b'] que Jesús tot just havia iniciat a la sinagoga [b] i finalment, es relaciona la presència de Jesús i dels seus deixebles a la seva pàtria natal [a] amb la sorpresa de Jesús per la incredulitat dels seus convilatans (segons el text normal) / o la seva admiració per la fe d'alguns d'ells (segons el Còdex Bezae) [a'].

Jesús va a la seva pàtria, seguit pels seus deixebles

El primer element [a] conté la composició de lloc: «Sortí d'allí i se n'anà a la seva pàtria; el segueixen els seus deixebles.». Jesús ha sortit de la comunitat del cap de sinagoga: l'expressió «sortí d'allí» té connotacions d'èxode. Jesús acaba de fer una experiència força sorprenent, a saber, que un cap de sinagoga s'hagi apropiat a ell, però la cosa ha quedat com un episodi aïllat. És possible que Marc hagi volgut retrotreure al temps de Jesús experiències viscudes en les seves comunitats. El fet d'emprar a continuació un verb que comporta 'allunyament', «i se n'anà» (el text normal diu simplement i en temps present que «ve a la seva pàtria»), confirma que no es tracta simplement d'un canvi d'escenari, sinó també de situació anímica, un allunyament que de moment afecta tan sols a Jesús. S'ha decidit a 'anar-se'n a la seva pàtria', on es toparà amb una situació completament adversa. La pàtria de Jesús s'ha de prendre en el seu doble sentit literal i metafòric. Evidentment es tracta de Natzaret, encara que no

s'esmenti; però aquesta pàtria representa també tota la família d'Israel, compendiada en aquesta escena. I els seus deixebles hi van amb ell en la seva qualitat de 'seguidors', en present, fent-li costat.

Jesús comença a ensenyar en dissabte a la sinagoga natal

En el *segon element* [b] es constata l'intent de Jesús d'ensenyar a la sinagoga de Natzaret («la seva pàtria»): «*En dia de dissabte va començar a ensenyar a la sinagoga.*» Què deuriem saber de Jesús perquè els seus convilatans el deixessin ensenyar o, com a mínim, començar a fer-ho a la seva sinagoga natal? La fama l'havia adquirida a Cafarnaüm, però no havia tornat a Natzaret des que, de jove, probablement als dotze anys (cf. Lc 2,42), hagué d'exiliar-se'n pels rumors que corrien de boca en boca sobre el seu parentiu. D'on li ve el seu mestratge, es preguntaran sorpresos? No saben on, com ni quan l'ha adquirit, però ho tenen molt clar que no fou per ciència infusa. Amb la precisió, «*va començar a ensenyar*», Marc ja deixa entreveure que no el deixaran continuar ensenyant, a diferència de Cafarnaüm, on comprovà que «*es va posar a ensenyar-los*» (1,21).

Allau de crítiques sobre l'ensenyança de Jesús

En el *tercer element* [c], Marc refereix una allau (tres) de crítiques provocades per la manera d'ensenyar de Jesús: «*Molts, en sentir-lo, colpits d'estupor pel seu ensenyament, deien:...*» L'evangelista utilitza la mateixa expressió que va emprar referint-se a l'ensenyança a la sinagoga de Cafarnaüm (Per. 6: Mc 1,21-28), de primera redacció, de la qual s'ha servit com a model per a fer-ne un desdoblament en segona redacció. Si em preguntéssiu quina és més històrica, diria que la primera redacció. Moltes d'aquestes escenes són projeccions teològiques, més que reals. Per això Marc no l'anomena aquí pel seu nom: «*Se n'anà a la seva pàtria.*» Té, a més, la força que confereix l'abstracció d'englobar-hi la pàtria d'Israel. Hi ha certament una història al darrere. Però cal saber distingir entre la història que hi ha darrere i el gènere que s'utilitza. I és que el gènere evangèlic no pretén ser un gènere històric. Com tampoc ho serà el gènere deíctic (de demostració) que emprarà Lluç en el seu escrit a Teòfil. Però què es el que es van dient els uns als altres? Generalment els traductors ho consideren com si es tractés d'una sola dita. Però, ben mirat, cal distingir-ne tres de ben diferents, de grups diversos. Cadascun expressa la seva reacció, resumides en tres que comprenen totes les reaccions del públic de la sinagoga. Totes tres són molt dures, fruit de l'impacte negatiu que ha provocat en ells l'ensenyança de Jesús. Els uns diuen això i els altres diuen allò... A més constitueixen un tríptic. Els primers pregunten despectivament: «*D'on li ve a aquest això?*» En el centre, uns altres inquireixen: «*Quina classe de saviesa li ha estat donada, perquè també semblants prodigis surtin de les seves mans?*»; i un tercer grup confronta la seva manera d'ensenyar amb els seus orígens: «*No és aquest l'artesà, el fill de Maria i el germà de Jaume, Joset, Judes i Simó? No són també les seves germanes aquí entre nosaltres?*»

Tres comentaris negatius

El primer comentari: «*D'on li ve a aquest això?*» sembla insinuar algun tipus de ciència diabòlica o oculta. L'ordre de les paraules i l'el·lipsi del verb (lit. «*D'on a aquest això?*») expressen una reacció molt dura, en to eminentment despectiu. El comentari central: «*Quina classe de saviesa li ha estat donada, perquè també semblants prodigis surtin de les seves mans?*», segons com podria ser entès en sentit positiu, però pel context no pot ser-ho. Reconeixen, això sí, que hi ha en joc algun tipus de saviesa, però tracten d'indagar, igualment en to despectiu, quina mena de saviesa «*li ha estat donada*», deixant entreveure amb aquesta construcció en veu passiva (construcció coneguda com a passiu diví) que no prové de Déu aquesta saviesa sinó d'una escola heterodoxa o del mateix diable, encarnació de totes les ideologies contràries al projecte de Déu. L'expressió «*... perquè també semblants prodigis surtin de les seves mans*» té segones intencions: consideren que Jesús és un mag que fa prodigis sense solta ni volta, com si fos un prestidigitador. En el fons, desqualifiquen tant la seva discutible saviesa com els prodigis amb què pretesament l'avalua. El tercer comentari encara és més dur: «*No és aquest l'artesà, el fill de Maria i el germà de Jaume, Joset, Judes i Simó? No són també les seves germanes aquí entre nosaltres?*» Aquí sí que hi ha elements històrics, altrament no tindria cap sentit aquest comentari. Mateu parlarà del «fill de l'artesà» i alguns còdexs minúsculs de Marc també canviaran l'expressió pel de «el fill de l'artesà». No hi ha cap inconvenient que Josep, el seu pare (mai no el menciona Marc) hagués sigut també un artesà que treballava la fusta, la pedra i altres elements emprats en la construcció d'una casa. Però el Còdex Bezae i la gran majoria de manuscrits (tots els majúsculs) llegeixen «*l'artesà*», amb article, fent referència a l'ofici que tothom coneixia que havia exercit. No necessàriament a Natzaret; probablement

l'exercí a Cafarnaüm durant molts anys, fins al moment en què anà a trobar Joan Baptista i tingué l'experiència de ser el Messies d'Israel. Fou als trenta anys quan deixà de fer-ho, segons ens dirà Lluc (3,23).

«No és aquest l'artesà, el fill de Maria...» Hi ha autors que opinen que el fet de mencionar Maria i no Josep denota el to despectiu amb què el designaven els seus convilatans. Seria, segons ells, un *mamzer*, un bastard. Tothom sabia que era fill de Maria, però no sabrien qui era realment el seu pare. D'altres pensen que d'aquí s'infereix més aviat que Josep ja havia mort. Tanmateix, segons el costum jueu, encara que el seu pare hagués mort, continuaria essent considerat i mencionat com el seu fill. Mateu diu clarament que Maria ja estava encinta abans de conviure amb Josep i que precisament per aquest motiu Josep volia divorciar-se d'ella d'amagat (Mt 1,18-19). Tinguem en compte, però, que, en el context subsegüent es fa referència als seus germans i germanes, i d'aquests no es pressuposa que hi hagi cap irregularitat en la seva concepció. No em penso, doncs, que Marc vulgui insinuar aquí, posant-ho en boca dels seus detractors, que el seu naixement fou irregular. Aquests més aviat volen contrastar la seva pretesa 'saviesa' amb els seus humils orígens. No s'ho expliquen. Coneixen molt bé la seva família i fan referència explícita a la presència entre ells de les seves germanes. D'altres autors, al contrari, dedueixen del fet de referir-se a ell com «el fill de la Maria», amb article, que Jesús era l'únic fill biològic de Maria, a diferència dels seus germans, que només legalment constarien com a fills de Maria, però que en realitat serien els fills d'un anterior matrimoni de Josep que s'hauria quedat vidu. En l'edició crítica¹ de la qual se serveixen la gran majoria de biblistes, no hi consta cap variant en l'aparat crític respecte a aquesta lliçó. Però hi ha molts manuscrits majúsculs, entre els quals el Còdex Bezae, a més de la majoria de minúsculs, en els quals no hi figura l'article, sinó senzillament «*el fill de Maria*». L'argument susdit, recolzat en la presència d'un article, perd tot el seu pes. En un context semblant, recordat per l'evangelista Joan, els jueus es pregunten respecte a ell: «Aquest no és Jesús, el fill de Josep?» (sense article segons gairebé tots els manuscrits; en el Còdex Bezae, en canvi, hi consta l'article: «el fill d'*en* Josep»!). O sia que la presència o l'absència de l'article davant Maria o Josep no té res a veure amb si és fill únic de l'un o de l'altre... Més encara, en el mateix Còdex Bezae, avalat ara pel Sinàitic i altres manuscrits, en referir-se als seus germans, se l'identifica amb l'article, «*el germà de Jaume...*». Aquesta variant tampoc no és esmentada en l'aparat crític de l'edició susdita. Abans de fabricar teories a favor o en contra d'allò de què hom està convençut per endavant, s'ha de donar raó de totes les variants textuais. Que Jesús sigui fill de Maria i que sigui o no fill biològic de Josep, a mi no em produeix cap maldecap. Però que tingué germans i germanes, n'estic convençut. Jesús és el fill gran, d'una nombrosa família, no el fill petit, com alguns pretenen. És el primogènit (cf. Lc 2,7: «Va donar a llum el seu fill, el primogènit»). I els seus pares el presentaren al Temple com estava prescrit per al fill primogènit: «Tot primogènit mascle serà consagrat al Senyor» (Lc 2,23, citant Ex 13,2.12.15). No oblidem, però, que tot aquest relat és més teològic que no pas estrictament històric, com veurem tot seguit.

Pel que fa als germans de Jesús, mencionats pels seus noms, «*el germà de Jaume i Joset i Judes i Simó*» (lit.), prescindint de totes les càbales que s'han arribat a fer, el més normal és entendre-ho de germans i germanes en sentit biològic. Jesús seria el primogènit d'una família nombrosa. De fet, Jaume, un cop Pere se n'hagi anat a un altre lloc, deixant la presidència de l'església de Jerusalem, serà qui la regentarà (vegeu Fets 12,17). No oblidem que Maria i els germans de Jesús foren presents en l'escena de Pentecostès (Fets 1,14).

Escàndol a la sinagoga de Natzaret

En el *centre* [d] hi trobem un incís molt breu: «*I s'escandalitzaven d'ell.*» La brevetat, en el gènere evangèlic, és sinònim d'importància. A més, Marc l'ha col·locat en el centre de la perícopa. L'evangelista ha optat per una construcció que va pujant de to fins a assolir-ne l'apex, lacònic com més no podia ser. És la conclusió on han arribat després dels anteriors dubtes inquisidors. S'escandalitzaven, en imperfet, és a dir, cada vegada s'anaven escandalitzant més i més. Ja no dubten de l'origen que prèviament ja han desacreditat del seu mestratge i activitat, es mostren profundament ofesos pel seu ensenyament.

Cap profeta no és deshonrat sinó a la seva pàtria

El *primer element* del tram descendent [c'] conté un lòguion de Jesús que ha esdevingut o potser ja era proverbial: «*Els deia Jesús: "No hi ha cap profeta que hagi estat deshonrat excepte a la seva pàtria, entre les parentes i en la seva comunitat."*» En un papir trobat a Oxyrrhincus hi consta un proverbi

¹ *Novum Testamentum Graece* de Nestle-Aland (Stuttgart, 27th edn, 1993). (N-A²⁷)

semblant: «Cap profeta no és respectat en el seu lloc d'origen, cap metge fa guaricions entre els seus coneguts.» A la seva pàtria, entre la seva parentela, en la seva pròpia comunitat és on menys podrà fer de profeta. Els de 'casa' li saben tota la seva vida i miracles, hi ha fets que no s'obliden mai. Jesús està marcat, i per això de ben segur no havia pogut fins ara tornar a Natzaret, ningú no li faria cas. De fet, els seus germans en vida de Jesús no van seguir pas els seus passos. Només, després de mort, un cop l'hagin acceptat com a Messies, faran valer els seus drets dinàstics, sobretot Jaume, que passarà a ocupar la presidència de l'església de Jerusalem un cop Pere, amb plena consciència, n'hagi abdicat.

Guarició d'uns quants malalts

En el *segon element* del tram descendent [b'] es constaten les poques guaricions que Jesús hi va poder fer: «No va poder allí obrar cap ni un prodigi, només a uns quants malalts imposà les mans i els guarí.» A diferència dels *molts* que han dubtat i s'han escandalitzat d'ell, n'hi ha uns *quants, els més febles*, que li han donat l'adhesió, altrament no els hauria guarit. Jesús, més que fer miracles, irradia força, i aquesta irradiaió guareix quan l'altre està obert a rebre-la. Quan Jesús irradia la força de l'Esperit i l'altre hi està mínimament obert, aleshores hi ha sintonia, hi ha comunicació. Aleshores pot arribar a produir fins i tot guaricions físiques. Ells parlaven de forces que sortien de les seves mans, com per art de màgia; Jesús, en canvi, els «*imposa les mans*» individualment, un a un, desvetllant en ells mitjançant la seva ensenyança, traduïda ara en força de l'Esperit, aquella capacitat que fins ara havia estat adormida i s'havia traduït en feblesa d'esperit.

Sorpresa de Jesús

La sorpresa de Jesús que consta en el *darrer element* [a'] és negativa segons el text normal: «I s'estranyà de la seva *manca de fe*», i positiva, segons el Còdex Bezae: «*I s'admirava de la seva fe*», de la fe/adhesió a la seva persona dels pocs malalts que havia pogut guarir. Jesús només pot guarir quan hom s'obre a l'acció de l'Esperit i entra en sintonia amb la seva força. Un mateix verb, 'estranyar-se/admirar-se', pren connotacions negatives o positives segons sigui el context. El text majoritari ho té molt clar, i així apareix en totes les traduccions: «S'estranyà (aorist, en sentit complexiu) de la seva manca de fe (*apistia*)», deixant així ben palès que l'anada a Natzaret representà per a Jesús un fracàs rotund. El Còdex Bezae, en canvi, empra l'imperfet (avalat, tan sols pel que fa al temps del verb, per la majoria de manuscrits): «*I s'admirava*» del fet que, malgrat la mala rebuda que la majoria li havia procurat, n'hi hagués alguns, els més febles, que fent-ne cas omís li haguessin donat la seva adhesió personal: «*I s'admirava de la seva fe (pistis)*.» Els resultats, tanmateix, són minsos, però esperançadors. La resta d'Israel, els qui no estan del tot identificats amb la institució religiosa de la sinagoga, han reaccionat positivament i s'han pogut guarir de la seva feblesa.

Josep Rius-Camps.
Sant Pere de Reixac, 21 de gener 2007.